

lanılan kelimelere dair bir sözlük olup Muhammed b. Ahmed el-Ezherî'nin adını açıkça anmamakla birlikte *Tehzîbü'l-luġa*'sında yararlandığı kaynaklarından olmalıdır (Sezgin, VII, 201). Mufaddal ed-Dabbî'nin bunlardan başka *Kitâbü Me'âni's-Şîr* ve *Kitâbü'l-'Arûz* adlı eserlerinin bulunduğu zikredilir (Ömer Ferruh, II, 119-120).

BİBLİYOGRAFYA :

Mufaddal ed-Dabbî, *el-Mufađđaliyyât* (nşr. Ahmed M. Şâkir – Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1361, neşredenerin girişi, s. 22-24; Taberî, *Târîh* (nşr. M. J. de Goeje), Beyrut 1965, I, 2902; II, 1313; X, 55; Ebü'l-Kâsım ez-Zeccâcî, *Mecâlisü'l-'ulemâ'* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Küveyt 1984, s. 14-15, 35-37; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eġâni*, V, 172-173; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 75; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 121-122; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), IV, 12; Kemâleddin el-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ'* (nşr. İbrâhim es-Sâmerrâî), Zerkâ/Ürdün 1405/1985, s. 51-53; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebbâ'*, XIII, 164-167; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, III, 298-305; G. Flügel, *Die Grammatischen Schulen der Araber*, Leipzig 1862, s. 142-144; R. Blachère, *Histoire de la littérature arabe*, Paris 1966, bk. İndeks; R. Jacobi, *Studien zur Poetik der altarabischen Qaşıde*, Wiesbaden 1971, s. 17; Brockelmann, *GAL* (Ar.), I, 72-74; Sezgin, *GAS* (Ar.), VII, 200-201; R. Sellheim, *el-Ensâlu'l-'Arabîyyetü'l-kâdîme* (trc. ve nşr. Ramazan Abdüttevâb), Beyrut 1404/1984, s. 72-77; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, II, 119-120; Ilse Lichtenstädter, "el-Mufađđal al-Đabbî", *EP* (İng.), VII, 305-306.

HÜSEYİN ELMALI

MUFADDAL b. EBÜ'L-FEZÂİL

(المفضل بن أبي الفضائل)

Mufaddal b. Ebi'l-Fezâil b. Ebi'l-Mufaddal el-Kıbtî el-Mısırî
(ö. 759/1358'den sonra)

Memlük tarihçisi.

Hayatına dair yeterli bilgi yoktur. Kıptî asıllıdır. Babası Ebü'l-Fezâil dinî hikâyeler ihtiva eden *Firdevs* adlı bir eser telif etmişse de bu eser günümüze ulaşmamıştır. Tarihçi İbnü'l-Amîd el-Mekîn, Ebü'l-Fezâil'in dayısıdır. Babasının Suriye'de Dîvânü'l-ceyş'te görevli İbnü'l-Amîd el-Mekîn tarafından 658 (1260) yılında, Suriye'de farklı din mensuplarına dinî hürriyetler tanınmasını sağlamak amacıyla İlhanlı Hükümdarı Hülâgû'ya elçi olarak gönderildiği bilinmektedir. Mufaddal'ın dedesi Ebü'l-Mufaddal'ın ise kilisede görevli olduğu kaydedilmektedir (Mufaddal b. Ebü'l-Fezâil, *Ägypten und Syrien zwischen 1317 und 1341*, neşredenin girişi, s. 3-5).

Mufaddal'ın günümüze ulaşan *en-Nehcû's-sedîd ve'd-dürri'l-ferîd fîmâ ba'de târihi İbni'l-'Amîd* adlı tek eseri, İbnü'l-Amîd el-Mekîn'in *el-Mecmû'u'l-mübârek (et-Târîhu'l-câmi'*, *Kitâbü't-Tevârîh*) adlı umumi tarih kitabına zeyil olarak kaleme alınmıştır. Bahri Memlükleri tarihine dair olan eser el-Melikü'z-Zâhir I. Baybars dönemiyle başlamakta ve el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kalavun'un vefatı ile sona ermekte olup 658-741 (1260-1341) yıllarını kapsamaktadır. Kitap 11 Şevval 759 (16 Eylül 1358) tarihinde tamamlanmıştır. Eserde Mısır ve Suriye bölgesindeki siyasî hadiseler ağırlık verilmele birlikte Hicaz ve Yemen gibi diğer bölgelerdeki olaylar da ele alınır. Ayrıca her yılın olaylarıyla ilgili kısmın sonunda o yıl vefat eden meşhur şahıslardan bahsedilir. Memlüklü sultanları, Ya'kübî patrikleri ve İlhanlılar müellifin önemle üzerinde durduğu konular arasındadır. Mufaddal'ın, yaşadığı dönemle ilgili olarak kendi bilgi ve gözlemlerine dayanması eserin değerini arttırmaktadır.

Kitabın kaynakları arasında Nüveyrî'nin *Nihâyetü'l-ereb*'i başta olmak üzere Muhammed b. İbrâhim el-Cezerî'nin *Ĥavâdisü'z-zamân*'ı, İbnü'd-Devâdârî'nin *Kenzü'd-dürer*'i ve Baybars el-Manşûrî'nin *Zübdetü'l-fikre*'si zikredilebilir. Gabriel-Joseph Edgard Blochet, *en-Nehcû's-sedîd*'in Nüveyrî'nin eserinin bir muhtasarı olduğunu ileri sürmüştü de bu iddianın doğru olmadığı ortaya konulmuştur (Little, s. 32 vd.).

en-Nehcû's-sedîd'in 658-716 (1260-1316) yıllarına ait kısmı Fransızca çeviriyle birlikte Edgard Blochet tarafından *Histoire des sultans mamlouks* adıyla *Patrologia Orientalis* serisi içinde (XII [1919], s. 345-550; XIV [1920], s. 375-672; XX [1929], s. 3-270); 717-741 (1317-1341) yıllarına ait kısmı ise Almanca tercümesiyle beraber Samira Kortantamer tarafından *Ägypten und Syrien zwischen 1317 und 1341 in der Chronik des Mufađđal b. Abi l-Fađâ'il* adıyla (Freiburg 1973) neşredilmiştir. Blochet ve Kortantamer çalışmalarına müellif ve eseri hakkında birer giriş yazmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mufaddal b. Ebü'l-Fezâil, *Histoire des sultans mamlouks* (nşr. ve trc. E. Blochet, *Patrologia Orientalis*, XII, Paris 1919 içinde), neşredenin girişi, s. 345-406; a.m.f., *Ägypten und Syrien zwischen 1317 und 1341 in der Chronik des Mufađđal b. Abi l-Fađâ'il* (nşr. ve trc. Samira Kortantamer), Freiburg 1973, neşredenin girişi, s. 1-46; Sarton, *Introduction*, III/2,

s. 1780; D. Presgrave Little, *An Introduction to Mamluk Historiography*, Wiesbaden 1970, s. 32-38; Şâkir Mustafa, *et-Târîhu'l-'Arabî ve'l-mü'errihûn*, Beyrut 1990, III, 111, 213; Samira Kortantamer, *Bahri Memlükler'da Üst Yönetim Mensupları ve Aralarındaki İlişkiler*, İzmir 1993, s. 12; Fatih Yahya Ayaz, *Memlükler Döneminde Vezirlik: 1250-1517* (doktora tezi, 2004), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 6; J. den Heijer, "al-Mufađđal b. Abi'l-Fađâ'il", *EP* (İng.), VII, 305.

CASIM AVCI

MUFADDAL b. ÖMER

(المفضل بن عمر)

Ebü Abdillâh (Ebü Muhammed)
Mufaddal b. Ömer es-Sayrafî
(II./VIII. yüzyıl)

Aşırı Şii fırkası Hattâbiyye'nin kollarından Mufaddaliyye'nin kurucusu
(bk. HATTÂBİYYE).

MUFADDAL b. SELEME

(المفضل بن سلمة)

Ebü Tâlib el-Mufaddal b. Seleme
b. Âsım el-Lugavî en-Nahvî el-Kûfî
(ö. 290/903'ten sonra)

Kûfe mektebine mensup gramer,
lugat ve edebiyat âlimi.

III. (IX.) yüzyılın başlarında Bağdat'ta doğdu. İbn Âsım künyesiyle de tanınır. Bazı kaynaklarda adı Mufaddal b. Muhammed ed-Dabbî ile karıştırılarak Dabbî nisbesiyle de zikredilmiştir. Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ'nın ileri gelen öğrencilerinden ve râvilerinden olan babası Seleme b. Âsım'dan Arap grameri, sözlük bilimi ve Kur'an ilimleri alanında ders aldı. Sözlük âlimi Ebü Abdullah İbnü'l-A'râbî'nin derslerine devam etti. Ayrıca Sa'leb, İbnü's-Sikkî, İbn Şebbe, Ebü Ya'lâ Muhammed b. Şeddâd el-Mîsmefî ve Ebü Yûsuf Ya'küb b. İshak el-Mervezî'den faydalandı. Ebü Bekir es-Süfî, Ebü'l-Hasan Ahmed b. Saîd ed-Dımaşkı, Ebü'l-Hasan Ali b. Hârûn, Abdülazîz İbnü't-Tâhirî ve Ebü Mûsâ İsâ b. Mervân el-Kûfî onun öğrencileri arasında yer alır. Oğlu Ebü't-Tayyib Muhammed, Şâfiî fakihî ve müellifiydi. Halife Mütevekkil-Alellah'ın veziri Feth b. Hâkân el-Fârisî'den himaye gören Mufaddal, onun öldürülmesinden sonra Mu'temid-Alellah'ın veziri Ebü's-Sakr İsmâil b. Bülbül'ün iltifatına mazhar oldu. İbnü'l-Mu'tez ile Mufaddal'ın şiirle yazışmalar yaptığı kaydedilirse de (Merzûbânî, s. 384) şiirleri edebî bakımdan değerli bulunmamıştır (İbnü'l-Kiftî, III, 305). Klasik biyog-